

Efecte ale extinderii UE spre est în mai 2004 asupra țărilor candidate

Andreea VASS*

UE a pășit într-o nouă etapă istorică, cu incidente politice, socio-economice și instituționale majore. După lansarea monedei unice europene, la summit-ul de la Copenhaga (decembrie 2002), președinții statelor europene au hotărât extinderea UE cu încă 10 noi membri în luna mai 2004. Integrarea unei regiuni cu peste 100 milioane de locuitori (de la 375 milioane în UE – 15, la 480 milioane în UE - 25) și care se confruntă cu decalaje ale veniturilor semnificative, va avea un aport de doar 5% la PIB-ul UE (vezi tabelul nr. 1).

Presiuni sistemice induse de actuala lărgire

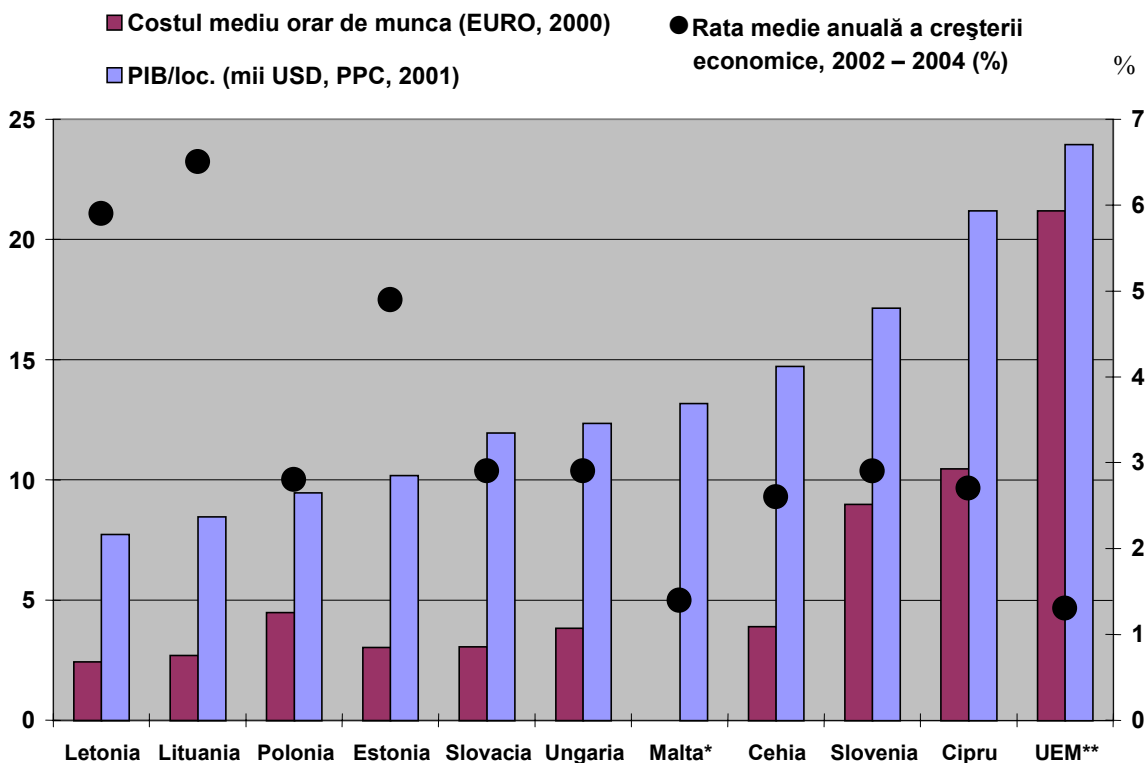
Un set complex de similarități și diferențe face această lărgire spre est unică, iar presiunile exercitate asupra celor două blocuri de țări inedite. Comparativ cu valorile anterioare de extindere (1981 – 1986: Spania, Portugalia și Grecia; 1995: Austria, Finlanda și Suedia), cel puțin patru elemente cheie trebuie reținute pentru a înțelege provocările majore induse asupra reformei politicilor economice:

- țările în curs de aderare la UE sunt economii în tranziție – mare parte a analizei efectelor socio-economice (macro- sau microeconomice) vizează aspecte legate de gradul în care acest proces de tranziție s-a încheiat, pe baza cărora se formulează și prezumțiile modelelor care cuantifică incidentele lărgirii UE spre est;
- nivelul veniturilor pe cap de locuitor sunt variate și scăzute în raport cu cele ale țărilor UE¹; diferențele în standardele de viață și ale costurilor de muncă² între blocul estic și vestic exercită presiuni majore: *pe de o parte* induce necesitatea creșterii bunăstării în noile țări membre, *pe de altă parte*, generează temeri vis-a-vis de invazia forței de muncă ieftine și creșterea șomajului (vezi graficul nr. 1)
- volumul legislativ ce trebuie armonizat de către noii membri este mult mai mare decât în cazul etapelor precedente de extindere, în special datorită creării PIU;
- programele de pre-aderare au fost substanțiale, concretizate fiind în acorduri de asociere care au presupus eliminarea barierelor tarifare și a unei palete vaste de bariere netarifare în calea bunurilor industriale, precum și adoptarea unui set impresionant de legi și reglementări comunitare; acestea au condus la integrarea economică *de facto* a blocului estic, chiar dacă acest proces a avut loc în grade de intensitate și cu viteze diferite.

* Institutul de Economie Națională al Academiei Române, București

¹ În grupul celor 10 țări care vor adera la UE în 2004, Letonia are cel mai mic PIB/loc. raportat la nivelul mediu al UE (32,3%), iar Cipru cel mai ridicat (88,5%), în anul 2001.

² Țările cu cele mai mici costuri ale forței de muncă se află în vecinătatea unor țări precum Austria, Finlanda, Suedia sau Germania, ceea ce va conduce la presiuni majore asupra celor mai ridicate costuri salariale europene. Exemplul Germaniei vestice, care are costuri medii ale forței de muncă de 5 ori mai mare decât în Polonia, vorbește de la sine.

* Nu dispunem de date pentru costul mediu orar de muncă în cazul Maltei în anul 2000;

** Pentru obținerea ratei medii anuale de creștere a UE în perioada 2002 – 2004, am ponderat nivelul mediu estimat al UE de 1,3% cu PIB-ul țărilor membre din anul 2002; Pentru calculul costului mediu orar de muncă al UE au fost incluse doar 14 țări membre (Belgia a fost exclusă din lipsa datelor);

Graficul nr. 1.

Decalaje între standardele de viață și creșterea economică a țărilor care aderă la UE în anul 2004

Sursa: Realizată de autor, conform datelor preluate din statisticile *Băncii Mondiale* 2003 pentru indicatorul PIB/loc., *EUROSTAT* 2003 pentru indicatorul costul mediu orar de muncă și *OECD și FMI* 2004 pentru indicatorul ratei medii de creșterii economice.

Problematika **decalajelor structurale** și a **transformărilor economice și instituționale** care au avut loc în rândul țărilor central și est europene pentru alinierea la standardele europene a constituit un subiect aprig de dispută în rândul economiștilor. Unii credeau că procesul tranziției pe vectorul comerțului s-a încheiat, în linii mari, după doar șapte ani de la căderea zidului Berlinului (Brenton și Gros, 1997). Conform acestor supoziții, dezvoltarea ulterioară a comerțului exterior ar fi trebuit să se deruleze conform legilor naturale, determinate de evoluția veniturilor, înzestrării cu factori de producție și de acordurile comerciale preferențiale încheiate. În același an însă, Baldwin et alia (1997) cuantifica efectele lărgirii UE spre est în termeni comerciali printr-o creștere a exporturilor UE spre aceste țări cu circa 30%, adică echivalentul unei creșteri cu 1,5% în volumul total al exporturilor UE. Aceste concluzii divergente sunt aparent contradictorii, căci au avut la bază supoziții diferite în ceea ce privește natura și nivelul barierelor comerciale europene în perioada de lărgire.

În ceea ce privește perspectivele de **recuperare a decalajelor** dintre UE și noile țări membre pe termen lung, estimările WIIW (2003) sugerează că PIB pe cap de locuitor, chiar și în Slovenia –

considerată cea mai bogată țară din Europa Centrală și de Est – va înregistra un nivel cu 10% mai mic decât media europeană în anul 2015. În același an, Cehia și Ungaria se vor afla cu 25%, respectiv 35% sub media statelor vest-europene³. Dacă însă presupunem că viteza de convergență anuală medie a PIB pe locuitor va fi de 2% (conform estimărilor efectuate de Barro și Sala-i-Martin (1995) pentru țările vest-europene), atunci nivelurile amintite mai sus vor fi atinse mai târziu, în jurul anului 2020. Dar nu trebuie să uităm că aceste simulări sunt relativ optimiste, căci viteza reală de convergență în perioada 1963 – 2000 a fost de doar 1,1% (Sinn și Ochel, 2003). Dincolo însă de limitele derivate din prezumțiile puternice și proiecțiile mecaniciste, ceea ce rămâne important de reținut este că procesul convergenței la UE-15 va necesita câteva decenii pentru toate țările în curs de aderare, chiar și în condițiile acceptării scenariului optimist, consistent cu o rată de convergență de 2%⁴.

Cipru și Slovenia sunt veritabili performeri în termeni de convergență, dar chiar și în cazul acestora va fi nevoie de 10, respectiv 30 de ani pentru a atinge 90% din nivelul mediu al PIB-ului pe locuitor din UE-15. La cealaltă extremă se situează țările baltice, care vor avea nevoie de 10 – 20 de ani pentru a atinge 50% din veniturile europene medii pe cap de locuitor (vezi tabelul nr. 2). Acesta este cadrul general în care politica creșterii economice rapide va juca un rol major pe agenda noilor state membre.

În ceea ce privește **circulația forței de muncă**, presiuni politice și sociale majore vor fi exercitate asupra UE, ca urmare a diferențelor mult superioare ale costurilor salariale dintre vechii și noii membri ai UE în comparație cu veniturile medii pe cap de locuitor, dar și a ratei medii a șomajului de două ori mai mare în cele 10 țări decât în UE – 15⁵:

- *pe de o parte*, procesul de ajustare a salariilor pe piața comunitară se va accentua pe măsura integrării piețelor, tendințele de scădere putând fi asociate cu rate ale șomajului mai mici;
- *pe de altă parte*, procesul de extindere din 2004 va antrena mutații în structura cererii de forță de muncă și o relocalizare geografică a industriilor: industriile intensive în forță de muncă ieftină se vor orienta cu precădere spre noile state membre, iar forța de muncă înalt calificată va migra spre țările UE – 15.

Liberalizarea mișcării forței de muncă și a capitalurilor⁶ poate conduce la creșterea eficienței economice, în situația în care corespunde avantajelor comparative ale diferitelor economii integrative. Apariția acestor câștiguri de eficiență va fi resimțită pe termen lung și va fi condiționată de unele ajustări, diferite ca și conținut și viteză de derulare pe sectoare economice. Dacă distribuția câștigurilor va fi inegală pe clase ale forței de muncă, presiunile politice și sociale vor submina efectele comerciale benefice ale extinderii.

În ciuda perioadelor de tranziție negociate în domeniul politicilor sociale și ale forței de muncă⁷, flexibilitatea sistemelor politice ale statelor europene va fi pusă la grea încercare. Salariile forței de muncă slab calificate sunt ridicate în blocul vestic, fiind susținute prin realocări ale

³ Estimările privind România și Bulgaria indică un PIB pe cap de locuitor situate la numai o treime din media UE în perspectiva anilor 2015.

⁴ Pentru alte simulări privind convergența veniturilor medii pe cap de locuitor vezi Sarayevs, V., *Convergence of European Transition Economies and the EU: What do the Data Show?*, BOFIT Discussion Paper no. 13, 2001 și previziunile Comisiei Europene, *Autumn 2003 Economic Forecasts*, European Economy no.5, 2003

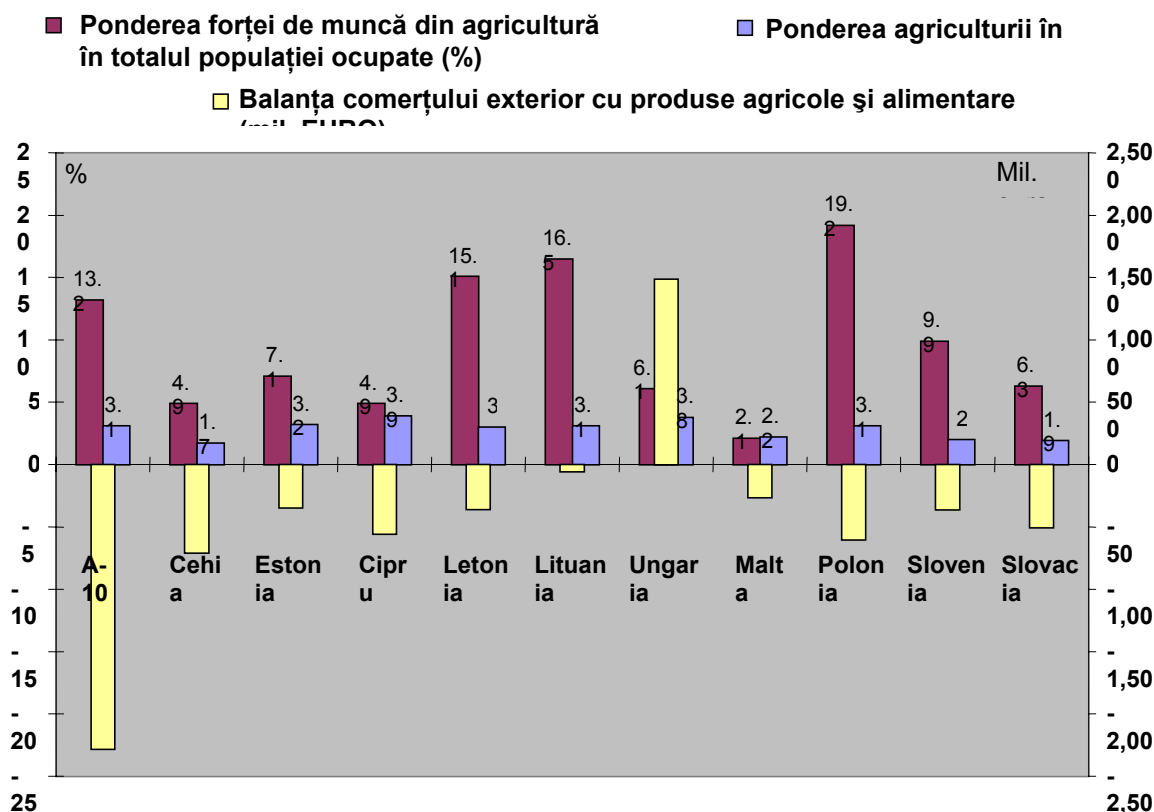
⁵ În anul 2003, ratele șomajului în noile țări membre ale UE se încadrau între limitele maxime de 20% în Polonia și minime de 4,2% în Cipru.

⁶ În domeniul investițiilor străine directe, Breuss (2001) estimează că efectele integrării țărilor central și est-europene în UE vor fi similare unei creșteri anuale medii cu 1,5 puncte procentuale a ponderii ISD în PIB.

⁷ Pentru detalii privind conținutul și perioadele de tranziție negociate în domeniul politicii sociale și a migrației forței de muncă vezi rapoartele Comisiei Europene:

http://europa.eu.int/comm/enlargement/negotiations/pdf/negotiations_report_to_ep.pdf

veniturilor conforme cu atributele statului bunăstării. Dacă aceste transferuri rămân la nivelul actual, dincolo de relocalizarea industrială spre est, apare riscul subminării potențialului real de creștere a numărului locurilor de muncă din sectorul serviciilor și al industriilor înalt tehnologizate, ceea ce ar putea degenera în creșterea ratei șomajului în blocul vestic. Pentru a evita acest scenariu, statul bunăstării va fi supus presiunilor de flexibilizare a sistemului salarial, cu scopul captării beneficiilor potențiale din comerțul derulat într-o Europă lărgită. Cazul integrării comerciale a SUA și Mexic, sub egida NAFTA, este relevant în acest sens. Flexibilizarea pieței forței de muncă nu a condus nici la creșterea șomajului, și nici la alte efecte adverse (Hanson, 2001).

Graficul nr. 2.

Rolul agriculturii în structura socio-economică a noilor țări membre ale UE, 2001

Sursa: Realizată de autor, conform datelor preluate din statisticile EUROSTAT și ale *Directoratului General pentru Agricultură* al Comisiei Europene: http://europa.eu.int/comm/agriculture/agrista/2002/table_en/2012.pdf

Spre deosebire de UE-15, noile state membre au o pondere semnificativă a forței de muncă antrenate în **sectorul agricol** (în medie peste 13%), sector confruntat însă cu o rată a productivității muncii mult inferioare blocului vestic. Drept urmare, participarea sa la formarea PIB se cifrează între 2 – 4%. Experiența proceselor de extindere anterioare relevă faptul că ponderea acestui sector în PIB și în ocuparea forței de muncă scade în noile țări membre, iar decalajele de productivitate se îngustează pe parcursul adâncirii fenomenului de integrare a producției și a realocării forței de muncă⁸.

⁸ Pentru detalii vezi Lucas, Z. și J. Pöschl, *CEE Agriculture in an Enlarged EU: A Hard Landing Ahead?*, preluat din S. Richter, editor, *The Accession Treaty and the Consequences for New EU Members. Current Analyses and Country Profile*, Vienna Institute for International Economic Studies 18, 2003 și Ingham, M și H. Ingham, *EU Expansion to the East: The Problem of Agriculture*, în lucrarea editată de aceiași autori: *EU Expansion to the East*, Edward Elgar, Cheltenham, UK, 2002

Comerțul exterior cu produse agro-alimentare a crescut semnificativ în perioada de tranziție, însă cu excepția Ungariei, toate celelalte 9 țări înregistrează deficite cronice ale balanței comerciale cu această grupă de produse (vezi graficul nr. 2.). Nu în ultimul rând, bariere tarifare ridicate se mențin la importul de produse agricole în blocul estic, dar nu și la export, ca în cazul UE-15.

Agricultura rămâne unul dintre cele mai sensibile subiecte de negociere, datorită rolului său major în bugetul comunitar. În ciuda faptului că implicațiile extinderii în domeniul agricol asupra economiei agregate a UE va fi destul de limitată, datorită ponderii reduse a acestui sector în PIB-ul comunitar, agricultura rămâne un aprig teren de discordie.

Divergențe majore au apărut la nivelul liderilor UE cu privire la utilizarea politicii agricole comunitare drept strategie de amânare a extinderii către est. În procesul negocierilor de aderare a noilor membri, disputele dintre Germania și Franța au vizat în special finanțarea agriculturii și a altor subvenții pentru statele candidate, modul în care va fi împărțită suma de 40 miliarde de euro la noile state membre în perioada 2004 – 2006, periclitanând încheierea negocierilor până la sfârșitul anului 2002. Propunerile venite din partea Germaniei de a diminua plățile directe către actualele state membre cu încă 2% în fiecare an din perioada 2004 – 2014, pentru a putea acorda asemenea beneficii agricultorilor din noile țări membre, a fost întâmpinat inițial de refuzul puternic al Franței. Apăruseră riscul ca extinderea din 2004 să fie periclitată de condiționarea reformei agricole la nivel comunitar. Agricultura devenise astfel un mijloc de limitare a cheltuielilor suplimentare necesare pentru expansiune (Franz Fischler, comisarul european pentru agricultură, 2002). Consensul, materializat în cadrul summit-ului de la Bruxelles (vezi tabelul nr. 3), a fost greu de atins în contextul în care Germania este principalul contribuabil, iar Franța cel mai important beneficiar al imensului buget pentru agricultură al UE, care absoarbe aproape jumătate din bugetul anual de circa 100 miliarde de euro anual.

Incidențele liberalizării complete în 2004 a comerțului comunitar cu cele 10 țări

Mare parte a efectelor integrării asupra creșterii economice și a bunăstării vor fi resimțite sub aspectul mutațiilor în comerțul exterior și al investițiilor străine directe (Frankel și Romer, 1999). Evoluția relațiilor comerciale dintre blocul european vestic și estic în ultimii trei ani poate fi sintetizată astfel:

- UE este cel mai puternic partener comercial al țărilor din primul val, dominând cu o pondere ce oscilează în jurul a 60% atât în volumul importurilor, cât și al exporturilor;
- ponderea importurilor UE din acest grup de țări se situează în jurul a 10%;

Aderarea *de jure* a celor 10 țări în 2004 nu va genera efecte comerciale similare celor din anii '90, resimțite pe fondul reducerii progresive și asimetrice, a eliminării barierelor comerciale la produsele industriale și diminuarea acestora la produsele agricole. Astfel, o parte semnificativă a comerțului potențial s-a materializat în ultimii 15 ani.

În următorii 5 ani, abolirea completă a barierelor comerciale odată cu aderarea celor 10 noi membri și eliminarea altor costuri de tranzacționare vor genera o creștere cumulativă cu circa 0,05 – 0,1 puncte procentuale a PIB-ului comunitar, conform estimărilor lui Breuss (2001). Aceste valori mici sunt explicabile din perspectiva importanței relativ scăzute a acestui grup de țări în comerțul exterior al UE. Același autor estimează că efectele comerciale în urma aderării la UE vor induce o creștere a PIB-ului noilor state membre între 1,2 și 4,3 puncte procentuale⁹. Aceste asimetrii

⁹ Pentru detalii metodologice privind aplicarea modelului macroeconomic OEF care stă la baza acestor estimări, vezi Breuss, F., *Macroeconomic Effects of EU Enlargement for Old and New Members*, WIFO Working Papers, No. 143, 2001. Același autor a estimat efectele lărgirii UE asupra creșterii economice în unele din noile țări membre de până la 8 – 9 puncte procentuale în următorii 10 ani, ceea ce indică o potențare a ratei creșterii economice anuale cu 1%. La estimări ușor mai ridicate, de 1 – 2 puncte procentuale anual, au ajuns Doyle, P., L. Kuis, și G. Jiang, *Real Convergence to EU Income Levels: Central Europe from 1990 to the Long Term*, IMF Working Paper 01/146, 2001, precum și în studiile Comisiei Europene, *The Economic Impact of Enlargement*, Enlargement Paper no. 4, 2001.

accentuate între efectele relative de bunăstare generate sunt explicabile, așa cum am menționat mai sus, de importanța relativă mult superioară a UE-15 pentru comerțul noilor state membre.

Integrarea țărilor în tranziție în economia internațională nu a urmat o traiectorie uniformă în ceea ce privește comerțul exterior, în ciuda premiselor regionale similare, fenomen explicabil prin decalajele majore privind capacitatea de atragere a investițiilor străine directe, promotoare ale comerțului exterior. Astfel, analizat din perspectiva indicatorilor comerciali, procesul tranziției spre economia de piață a condus la viteze diferite de convergență la UE a economiilor central și est europene. În ciuda discrepanțelor structurale puternice și persistente, similaritatea între blocul vestic și estic (în special țările care aderă în primul val) s-a accentuat semnificativ în ultimii ani și apare, îndeosebi, în termenii gradului de deschidere a economiilor spre exterior, a nivelului protecționismului tarifar, ale altor restricții comerciale (vezi tabelul nr. 5).

În contextul decalajelor structurale și a performanțelor economice diferite ale țărilor ECE, întrebarea fundamentală rămâne: ***care sunt barierele ce vor persista după momentul integrării acestor țări și care forță va predomina pe parcursul integrării în PIU, cea de creare sau de deturnare de comerț?***

În general, teoriile comerciale susțin că formele de integrare preferențială conduc la două seturi de efecte:

➤ *în primul rând*, ca urmare a reducerii protecției tarifare medii, volumul comerțului exterior va crește între partenerii comerciali pe fondul substituirii bunurilor produse pe piața internă cu importuri mai ieftine; apare fenomenul de *creare de comerț*;

➤ *în al doilea rând*, favorizarea partenerilor comerciali care iau parte la acord, în defavoarea părților terțe, va conduce la distorsiuni în manifestarea și valorificarea naturală a avantajelor comparative; apare fenomenul de *deturnare de comerț*.

În ***sectorul industrial***, la nivel agregat efectele de creare de comerț sunt relativ mici, atât pentru cele două blocuri de țări, cât și pentru restul lumii, în timp ce în termenii deturnării de comerț efectele vor fi semnificative în sectoarele sensibile, în mod special în domeniul textilor, confecțiilor și a agriculturii (François și Rombout, 2001). Pe termen lung, aderarea la moneda unică europeană va genera noi efecte de bunăstare, dar rezultatele studiilor din această arie de cercetare diferă semnificativ, în funcție de metodologiile adoptate¹⁰. Totodată, integrarea reală la PIU va antrena efecte diferite la nivelul noilor țări membre ale UE, cu discrepanțe majore la nivel sectorial (vezi tabelul nr. 6 și 7 pentru câștigurile sectoriale relative în termeni de competitivitate, respectiv de costuri unitare cu forța de muncă, înregistrate în perioada 1995 - 2001). Principalii factori care ar putea conduce la includerea acestor țări în rândul marilor câștigători în cursa integrării sunt (Tondl și Vuksic, 2003):

- apropierea geografică;
- capacitatea de atragere și valorificare a investițiilor străine directe;
- nivelul ridicat al educației.

Fenomenul de creare de comerț va fi semnificativ potențat de influxurile de capital real și financiar în noile state membre. Magnitudinea acestora este deja relevantă, fiind suficient să privim deficitul contului curent ce se ridică între 4 – 6% din PIB, iar în cadrul acestora o pondere ridicată o reprezintă influxurile de investiții străine directe dinspre UE, în căutarea avantajelor comparative ale forței de muncă ieftine. Relocalizarea producției industriilor comunitare intensive în muncă spre piața estică va necesita procese de ajustare internă la nivel macro- și microeconomic, generând costuri semnificative și fricțiuni structurale.

În ***sectorul agricol***, fenomenul de creare de comerț va fi predominant, însă limitat sub incidența restricțiilor cantitative impuse creșterii producției în noile state membre. Alte efecte

¹⁰ Pentru detalii vezi Persson, T., *Currency Unions and Trade: How large is the Treatment Effect?*, Economic Policy 33., 2001, p. 435 – 448; Rose, A., *Currency Unions and Trade: The Effect is Large*, Economic Policy 33, 2001, p. 449 - 461, 2001; Micco, A., E. Stein și G. Ordóñez, *The Currency Union Effect on Trade: Early Evidence from EMU*, Economic Policy 37, 2003, p. 315 - 356

restrictive survin din necesitatea creșterii productivității și a calității produselor agro-alimentare pentru a se conforma reglementărilor și standardelor extrem de exigente ale UE. La aceste standarde de calitate și siguranță alimentară trebuie să facă față din momentul integrării *de jure* la PIU, iar îmbunătățirea productivității constituie un proces ce necesită un termen relativ lung de ajustare. Industriile agro-alimentare non-competitive, care nu se vor putea adapta cererii comunitare, se vor dovedi perdante. Nu în ultimul rând, evoluția acestui sector este puternic dependent de reformele viitoare ale PAC, dar și de mutațiile ce vor avea loc în cadrul negocierilor multilaterale ale OMC.

Comerțul și specializarea producției industriale și agricole, conform avantajelor comparative, pot fi însă puternic distorsionate de constrângerile derivate din **barierele tehnice**, care se presupune că în mod tipic ridică costurile tranzacționale. Acestea constau, în principal, în reguli și reglementări ce vizează comercializarea produselor și serviciilor pe piața comunitară: bariere tehnice, sanitare și fitosanitare, procedurile de testare pentru stabilirea conformității cu reglementările UE în vigoare. Cercetările în domeniu estimează că impactul armonizării regulilor și reglementărilor tehnice cu ocazia lansării PIU a generat reduceri ale costurilor tranzacționale intra-comunitare cu 2,5% pentru toate statele membre (Gasiorek et al, 1991; Brenton și Winters, 1992), iar aderarea ECE la UE va genera reduceri de încă 10% a costurilor tranzacționale dintre blocul vestic și estic (Baldwin et al, 1997; François, 1998). 70% din comerțul derulat între UE-15 și ECE – 10 cade sub incidența barierelor tehnice comunitare. Sectoarele economice capabile din punct de vedere tehnic și financiar să se conformeze acestor standarde vor avea posibilitatea valorificării economiilor de scală, a potențării eficienței economice și a câștigării unor cote de piață superioare.

Desigur că ajustarea ECE la PIU comportă costuri variate, dar ele sunt invers proporționale cu aportul capitalului străin, a volumului investițiilor străine directe atrase în economiile respective. Acestea și-au pus o amprentă puternică asupra structurii exporturilor, asupra dimensiunii firmelor exportatoare, a gradului de intensitate a exporturilor la nivel microeconomic, facilitând adaptarea mai rapidă la condițiile tehnice ale PIU.

Tabelul nr. 1. Indicatori economici – chele privind extinderea UE spre est în 2004, 2001

	EU15	A10	Polonia	Cehia	Ungaria	Slovacia	Slovenia	Lituania	Cipru	Letonia	Estonia	Malta
Suprafața ²⁾	3191,1	738,5	312,7	78,9	93,0	49,0	20,3	65,2	9,3	64,6	45,2	0,3
Populație	377,1	74,8	38,6	10,3	10,2	5,4	2,0	3,5	0,8	2,3	1,3	0,4
PIB (mld. euro)	8843,1	411,7	204,1	63,3	57,8	23,3	20,9	13,4	10,2	8,5	6,2	4,0
PIB/loc. ¹⁾	100	47,7	40,5	59,0	52,8	48,2	69,8	39,6	74,0	33,4	39,8	55,0
Pondere agricultura în valoarea adăugată brută (%)	2,1	4,1	3,8	4,2	4,3	4,6	3,1	7,1	4,0	4,7	5,8	2,4
Pondere exporturilor în PIB (%)	35,9	48,5	28,1	71,3	74,3	75,9	57,8	50,9	46,8	44,4	89,4	87,4
Pondere importurilor în PIB (%)	34,7	52,4	31,8	75,8	75,8	84,6	58,2	56,4	51,5	55,6	93,1	92,2
Rata șomajului (in %) ²⁾	7,7	14,4	19,9	7,3	5,6	18,6	6,0	13,1	3,9	12,8	9,1	7,4
Pondere exporturilor ³⁾ spre țările candidate în exporturile EU-15 (%)	-	11,3	3,6	2,8	2,4	0,8	0,7	0,3	0,1	0,2	0,3	0,1
Pondere importurilor ³⁾ provenind din țările candidate în importurile EU-15 (%)	-	10,3	2,5	2,4	2,4	0,8	0,9	0,3	0,3	0,2	0,3	0,2
Pondere exporturilor ³⁾ spre UE -15 în totalul exporturilor țărilor candidate (%)	-	61,2	69,2	68,9	74,3	59,8	69,2	50,2	52,3	61,2	69,5	44,6
Pondere importurilor ³⁾ provenind din UE -15 în totalul importurilor țărilor candidate (%)	-	56,6	61,4	61,8	57,8	49,7	67,6	44,4	50,8	52,6	56,5	63,0
Pondere ISD în PIB (media anuală 1998 - 2002) ⁴⁾	-	6,6	4,0	9,2	3,7	8,0	3,3	5,1	6,2	4,9	8,1	14,0

1) Exprimat la PPC, ca pondere în media europeană;

2) Anul raportării este 2002;

3) Conform definițiilor cu care se operează în statisticile internaționale de comerț exterior ale OMC.

4) Perioada de raportare pentru Malta și Slovacia este 1998-2001, iar raportările pentru Cipru în anii 2001 și 2002 sunt provizorii.

Sursa: Calcule efectuate pe baza statisticilor Ifo Institute, *Joint Forecast of the Economic Research Institutes*, ifo Schnelldienst 56(20), 2003 și a rapoartelor Comiei Europene: <http://europa.eu/enlargement/report2002> și [2003](http://europa.eu/enlargement/report2003)

Tabel nr. 2. Perspectivele de convergență a PIB/loc. și a costului mediu al muncii în noile țări membre ale UE, în perioada 2001 - 2030

a) Convergența PIB/loc. (PPC)

	2001	2010	2020	2030
Letonia	32,2	43,5	53,8	62,3
Lituania	35,3	46,1	55,9	64,0
Polonia	39,4	49,5	58,7	66,3
Estonia	42,4	52,0	60,8	67,9
Slovacia	49,9	58,2	65,9	72,1
Ungaria	51,5	59,6	66,9	73,0
Malta	54,9	62,4	69,3	74,9
Cehia	61,4	67,8	73,7	78,5
Slovenia	71,5	76,2	80,6	84,1
Cipru	88,5	90,4	92,1	93,6
UEM	100	100	100	100

b) Convergența costului mediu orar de muncă

	2001	2010	2020	2030
Letonia	10,9	25,7	39,3	50,4
Lituania	12,2	26,8	40,2	51,1
Estonia	13,6	28,0	41,1	51,9
Slovacia	13,7	28,1	41,2	52,0
Ungaria	17,2	31,0	43,6	53,9
Cehia	17,5	31,2	43,8	54,1
Polonia	20,1	33,4	45,6	55,5
Slovenia	40,4	50,3	59,4	66,8
Cipru	48,4	56,9	64,8	71,2
UE	100	100	100	100

* Estimările pornesc de la prezumția că decalajele dintre fiecare nou stat membru și UEM se va diminua anual cu 2%. Această rată de convergență de 2% (scenariul optimist) este conformă cu calculele lui Barro și Sala-i-Martin (1995).

Sursa: Realizată de autor pe baza datelor preluate din Banca Mondială: *World Development Indicator*, 2002.

Tabel nr. 3. Cadrul financiar al extinderii UE spre est, 2004 – 2006 (alocări indicative conform anagajamentelor asumate, exprimate ca procent în PIB-ul țărilor candidate înregistrat în 2003)

	Polonia	Cehia	Ungaria	Slovacia	Slovenia	Lituania	Cipru	Letonia	Estonia	Malta*
1. Agricultură	0,9	0,5	0,8	0,8	0,6	1,7	0,3	1,6	1,3	0,3
1a Politica agricolă comunitară	0,4	0,3	0,5	0,3	0,2	0,6	0,1	0,4	0,6	0,03
1b Dezvoltare rurală	0,5	0,2	0,3	0,5	0,4	1,1	0,2	1,2	0,7	0,27
2. Acțiuni structurale după atingerea standardelor minime europene	2,3	1,2	1,6	2,1	0,6	3,3	0,3	4,4	3,2	0,7
3. Politici interne	0,4	0,2	0,3	0,5	0,4	1,3	0,1	0,8	0,8	0,2
10. Compensări	0,3	0,4	0,1	0,1	0,4	0,1	1,0	0,1	0,7	2,1
Totalul fondurilor alocate pentru angajamentele asumate (Capitolele 1,2 și 3)	3,9	2,03	2,8	3,5	2,0	6,5	1,7	6,9	5,3	3,3

* Raportările vizează PIB-ul din anul 2002.

Sursa: Calcule efectuate pe baza statisticilor UE: http://europa.eu.int/comm/budget/pdf/financialfrwk/copenhagen_package/webtablesEN.pdf și a Raportului BERD: *Transition Report 2003*

Tabel nr. 4. Cadrul financiar al extinderii UE spre est, 2004 – 2006 (alocări indicative conform anagajamentelor asumate, exprimate ca procent în bugetul comunitar pentru 2004)

	A-10	EU-15	EU-25
1. Agricultură	3,3	38,3	41,6
2. Acțiuni structurale	7,5	26,8	34,3
3. Politici interne	1,5	5,9	7,4
4. Politici externe		4,2	4,2
5. Administrație	0,6	4,5	5,1
6. Rezerve		0,4	0,4
7. Ajutoare pre-aderare		2,8	2,8
8. Compensări	1,2		1,2
Totalul fondurilor alocate pentru angajamentele asumate (Capitolele 1,2 și 3)	14,1	82,9	97

Sursa: EU: http://europa.eu.int/comm/budget/pdf/financialfrwk/perspfin/tbl20002006eur15_en.pdf; http://europa.eu.int/comm/budget/pdf/financialfrwk/ip03217/ip03217_en.pdf.
http://europa.eu.int/comm/budget/pdf/financialfrwk/copenhagen_package/webtablesEN.pdf.; http://www.europarl.eu.int/committees/budg/budg2003/preparation_inter_en.htm; Raportul EEAG, 2004

Tabel nr. 5. Indicatori comerciali: UE vs. țările ECE, 2001

	Gradul de deschidere a economiei spre exterior (1)	Gradul de deschidere a economiei spre exterior (2)	Media tarifară simplă (%)	Indicele de reformă BERD (3)	Indicele de restrictivitate comercială (IRC) (4)	Anul accederii ca membru la OMC
<i>Bulgaria</i>	87,7	26,2	15,1	4+	6	1996
<i>Cehia</i>	128,6	49,7	6,8	4+	1	1995
<i>Estonia</i>	186,0	81,1	0,0	4+	1	1999
<i>Letonia</i>	120,6	51,5	5,3	4+	1	1999
<i>Lituania</i>	89,9	38,0	4,5	4	1	2001
<i>Polonia</i>	48,9	22	11,6	4+	2	1995
<i>România</i>	62,1	16,3	23,8	4	4	1995
<i>Slovacia</i>	134,5	45,9	12,0	4+	2	1995
<i>Slovenia</i>	112,6	78,9	10,6	4+	5	1995
<i>Ungaria</i>	137,6	58,8	13,3	4+	5	1995
UE	74,5	80,6	5,0	-	4	-

(1) Export plus import raportat la PIB exprimat în prețuri curente.

(2) Export plus import raportat la PIB exprimat la paritatea puterii de cumpărare (PPP).

(3) Indicele de reformă BERD vizează progresul înregistrat în procesul de tranziție la economia de piață și se situează pe o scară de la 1 la 5.

(4) Indicele de restrictivitate comercială este calculate de către Fondul Monetar Internațional, preluat din *IMF World Economic Outlook*. Cu cât acesta este mai ridicat, cu atât gradul de restrictivitate comercială este mai accentuat.

Sursa: Brenton P., S. Manzocchi, *Enlargement, Trade and Investment*, Centre for European Policy Studies, 2002, p. 3

Tabel nr. 6. Câștiguri relative de productivitate: industrii câștigătoare și perdante, 1995 – 2001 (modificări procentuale medii anuale pentru totalul industriilor manufacturate –D și câștigurile relative¹: de la DA la DN, %)

		Cehia	Estonia ²	Ungaria	Letonia	Lituania ²	Polonia	Slovacia	Slovenia
D	Total industrii manufacturate	7.2	10.6	12.7	7.5	6.4	9.6	8.2	3.6
DA	Produse alimentare, băuturi și tutun	-3.9	-7.2	-8.8	-4.8	-4.3	-3.6	-4.1	-0.6
DB	Materii textile și articole din acestea	-4.9	2.8	-6.5	0.5	-2.3	-1.4	-8.6	0.2
DC	Piei și produse din piele	-16.1	3.7	-9.1	-2.1	9.8	-2.6	0.3	-6.0
DD	Lemn și produse din lemn	-1.8	15.4	-8.0	-2.0	0.1	-1.7	-2.9	-8.6
DE	Produse din lemn, hârtie, carton și articole din acestea	-1.7	0.8	-0.8	-0.6	-5.2	-1.2	3.6	-7.0
DF	Cărbune, produse petroliere rafinate și combustibili nucleari	-2.6		-7.9		-12.2	-4.7	-4.0	
DG	Produse ale industriei chimice și fibre chimice	0.4	4.8	-9.5	-2	11.2	-0.8	-2.2	2.3
DH	Materiale plastice, cauciuc și produse derivate ale acestora	1.4	-2.6	-7.4	10.2	0.0	-0.2	-2.9	-2.0
DI	Alte produse ne-minerale	-0.4	4.6	-5.0	11.2	1.3	1.0	-2.4	1.6
DJ	Metale de bază și produse din metale fabricate	-6.8	4.1	-6.1	3.3	-3.2	-1.7	-6.7	-2.1
DK	Mașini și echipamente	5.4	3.7	-6.9	-5.3	-2.7	0.7	-0.2	-1.5
DL	Echipamente electrice și optice	13.3	7.0	18.7	18.1	24.0	4.4	2.7	3.3
DM	Echipamente de transport	2.8	5.6	6.7	-0.2	13.3	6.3	18.8	6.5
DN	Produse manufacturate necuprinse în alte secțiuni	1.2	1.2	-5.3	1.0	-4.2	-0.6	0.8	3.1

NB: 1: Calculul câștigurilor relative s-au făcut după cum urmează: $DA (1995-2001) - D (1995-2001) = \text{câștiguri relative DA}$.

2:1995-2000

Sursa: Richter ed. (2003, 25); estimări ale WIIW pe baza statisticilor naționale.

Tabel nr. 7. Modificări relative ale costurilor unitare de muncă de productivitate: industrii câștigătoare și perdante, 1995 – 2001 (modificări procentuale medii anuale pentru totalul industriilor manufacturate – D și câștigurile relative¹: de la DA la DN, %)

		Cehia	Estonia ²	Ungaria	Letonia	Lituania ²	Polonia	Slovacia	Slovenia
D	Total industrii manufacturate	3.3	2.4	-7.8	6.0	13.8	3.0	1.5	3.6
DA	Produse alimentare, băuturi și tutun	4.0	2.9	7.1	0.7	2.6	3.5	3.9	0.3
DB	Materii textile și articole din acestea	4.1	-3.3	5.8	0.8	-0.3	0.5	8.5	-2.8
DC	Piei și produse din piele	14.9	-4.6	9.8	2.0	-11.5	0.4	-1.1	5.7
DD	Lemn și produse din lemn	1.0	-10.0	6.5	2.4	-5.3	2.3	-0.4	6.2
DE	Produse din lemn, hârtie, carton și articole din acestea	2.9	3.8	-0.2	4.9	6.5	1.7	-1.0	9.3
DF	Cărbune, produse petroliere rafinate și combustibili nucleari								
DG	Produse ale industriei chimice și fibre chimice	5.1		11.1			2.1	2.1	
DH	Materiale plastice, cauciuc și produse derivate ale acestora	1.9		11.7	4.0	-9.7	2.9	1.6	1.9
DI	Alte produse ne-minerale								
DJ	Metale de bază și produse din metale fabricate	-1.3	0.1	9.5	-1.72	9.2	-1.7	2.2	0.0
DK	Mașini și echipamente	0.4	1.3	6.8	-5.4	-3.7	0.4	3.3	-0.4
DL	Echipamente electrice și optice	4.6	-2.4	4.5	0.8	-0.6	-0.7	5.4	-0.4
DM	Echipamente de transport	-4.4	-1.7	5.8	6.1	5.2	-1.0	-0.8	2.4
DN	Produse manufacturate necuprinse în alte secțiuni	-10.8	-1.7	-13.1	-10.2	-5.9	-3.5	-2.2	-4.7

NB: 1: Calculul câștigurilor relative s-au făcut după cum urmează: $DA (1995-2001) - D (1995-2001) = \text{câștiguri relative DA}$. Valorile pozitive indică competitivitate scăzută, iar valorile negative indică performanțe competitive superioare (în termen de costuri cu forța de muncă) în comparație cu totalul industriei manufacturiere (D).

2:1995-2000

3:1996-2001

Sursa: Richter ed. (2003, 25); estimări ale WIIW pe baza statisticilor naționale.

Referințe bibliografice:

1. **Baldwin, R.,
J. François,
R. Portes,** – *The Costs and Benefits of Eastern Enlargement: The Impact on the EU and Central Europe*, Economic Policy, no. 24, 1997, p. 127-176
2. **Barro, R.J.,
X. Sala-i-Martin** – *Economic Growth*, McGraw Hill, New York, 1995
3. **Brenton, P.,
D. Gross** – *Trade Reorientation and Recovery in Transition Economies*, Oxford Review of Economic Policy, 13, 1997, p. 65 - 76
4. **Brenton P.,
S. Manzacchi** – *Enlargement, Trade and Investment. The Impact of Barriers to Trade in Europe*, Centre for European Policy Studies, 2002, p. 10 - 111
5. **Brenton, P.,
L. A. Winters** – *Estimating the International Trade Effects of "1992": West Germany*, Journal of Common Market Studies, no. 30, 1992, p. 143 - 156
6. **Hanson, G.** – *US-Mexico Integration and Regional Economies: Evidence from Border-city Pairs*, Journal of Urban Economics, no. 50, p. 259 - 287
7. **Breuss, F.** – *Macroeconomic Effects of EU Enlargement for Old and New Members*, WIFO Working Papers, No. 143, 2001
8. **François, J. F.,** – *Scale Economies, Imperfect Competition and the Eastern Expansion of the EU*, preluat din Brockmeier, M. et al, editor, *Economic Transition and the Greening of Policies*, Kiel, Wissenschaftsverlag Vauk Kiel KG, 1998
9. **François, J. F.,
M. Rombout** – *Trade Effects from the Integration of the Central and Eastern European Countries into the European Union*, SEI Working Paper, No. 41, 2001
10. **Frankel, J. A.,
D. Romer** – *Does Trade Cause Growth?*, American Economic Review 89, p. 379 - 399
11. **Gasiorek, M.,
A. Smith,
A. Venables** – *Completing the Internal Market in the EC: Factor Demands and Comparative Advantage*, preluat din L.A. Winters și A. Venables, editori, *European Integration: Trade and Industry*, Cambridge University Press, 1991, p. 9 - 30
12. **Richter, S.** – *The Accession Treaty and Consequences for New EU Members*, Current Analysis and Country Profiles, Vienna Institute for International Economic Studies, 18
13. **Sinn, H.-W.,
W. Ochel** – *Social Union, Convergence and Migration*, Journal of Common Market Studies 41(5), 2003, p. 869 - 896
14. **Tondl, G.,
G. Vuksic** – *What Makes Regions in Eastern Europe Catching Up? The Role of Foreign Investments, Human Capital and Geography*, ZEI Working Paper B12, 2003